

Z zelenimi knjižnicami do zelene prihodnosti: pregled stanja v Sloveniji in po svetu

With green libraries to the green future: an overview of the situation
in Slovenia and worldwide

Naja Kebe, Neža Podjavoršek

Oddano: 20. 3. 2019 – Sprejeto: 13. 8. 2019

1.04 Strokovni članek

1.04 Professional article

UDK 027.022:502/504

Izvilleček

Zelena knjižnica je knjižnica, ki s svojim delovanjem, izbiro lokacije, uporabo zelenih tehnologij in izkoriščanjem naravnih danosti deluje ekonomično in čim manj posega v okolje. Primere dobrih praks zelenih knjižnic lahko najdemo po celem svetu. S prispevkom želimo slovenske knjižničarje seznaniti s tematiko, jim približati pojem zelena knjižnica in promovirati pomembnost okolju prijaznih knjižnic. Glavni namen je definirati pojme: zelen, zelene knjižnice in trajnostni razvoj. Obenem pa predstaviti začetke in razvoj zelenih knjižnic v tujini ter ugotoviti stanje in potencialne možnosti za nadaljnji razvoj zelenih knjižnic v Sloveniji.

V prvem delu so definirani pojmi zelen, zelene knjižnice, trajnosten in trajnostni razvoj ter opis začetkov zelenih knjižnic v tujini. Podrobneje sta izpostavljeni pomembnejši nacionalni iniciativi Hrvaške in Združenih držav Amerike. Predstavljene pa so tudi odmevnejše mednarodne iniciative. V drugem delu članka je predstavljeno stanje v Sloveniji v povezavi s trajnostnim razvojem. Omenjeni sta blagovni znamki *I feel Slovenia* in *Zelena omrežje* ter primera slovenskih zelenih knjižnic – Knjižnica Franca Ksavra Meška Ormož in Knjižnica Šentvid – enota Mestne knjižnice Ljubljana. S pregledom spletnih strani slovenskih splošnih knjižnic in na njih zadnji objavljen program dela, poslovno poročilo in strateški načrt, smo ugotavljali zeleno usmerjenost slovenskih splošnih knjižnic. Za kriterij smo uporabili Wernerjev kontrolni seznam.

Ključne besede: splošne knjižnice, zelene knjižnice, trajnostni razvoj, ekološki vidiki, knjižnične zgradbe

Abstract

A Green Library is a library that, with its operation, location selection, use of green technologies and exploitation of natural resources, works economically and minimizes interference with the environment. Examples of green library best practices can be found all over the world. The aim is to familiarize Slovenian librarians with this topic, bring them closer to the green library concept and promote the importance of environmentally friendly libraries. One of the goals is also to define the following concepts: green, green libraries, sustainability and sustainable development. The article presents the beginnings and development of green libraries in the world and identifies the situation and possibilities for further development of green libraries in Slovenia.

The first part defines the concepts of green, green libraries, sustainability and sustainable development and describes the beginnings of green libraries. Furthermore, the focus is on the important national initiatives of Croatia and the United States of America. Crucial international initiatives are also presented in the article. In the second part, the situation in Slovenia is represented in connection with sustainable development. The *I feel Slovenia* brand, the *Green Network* and the examples of the Slovenian green libraries – Franc Ksaver Meško Ormož Library and Šentvid Library, a unit of Ljubljana City Library are mentioned. By reviewing the web pages of the Slovenian public libraries (their published work programmes, the business reports or the strategic plans), we have determined the green orientation of the Slovenian public libraries. The Werner checklist was used for the criterion.

Keywords: public libraries, green libraries, sustainable development, environmental aspect, library buildings

1 Uvod

Živimo v času, ko nas podnebne spremembe spremljajo na vsakem koraku. Tako postaja vse bolj aktualno in nujno zavedanje o varovanju okolja, recikliranju in ekološkem ravnanju. Pri tem bi lahko imele pomembno vlogo ozaveščanja, izobraževanja in promocije tudi knjižnice. Predvsem splošne, kjer se uporabniki vseh demografskih (ciljnih) skupin vseživljenjsko izobražujejo, uporabljajo knjižnične storitve in preživljajo svoj prosti čas. S svojim delovanjem imajo dobro izhodišče, da posredno, preko izvajanja knjižničnih dejavnosti, kot tudi neposredno, z arhitekturno zasnovo (energetska varčna knjižnica, prostor, oprema, organizacija prostora), vplivajo na vse tipe uporabnikov.

Knjižnice morajo prepoznati potrebe uporabnikov ter se jim prilagoditi – na tak način delujejo proaktivne knjižnice. Pomembnost proaktivnih knjižnic je prepoznana tudi v slovenskem prostoru. Tako so v novih Strokovnih priporočilih in standardih za splošne knjižnice (za obdobje 2018–2028) proaktivne knjižnice postavljene v središče. Po SSKJ-ju proaktiven pomeni: *ki deluje, ravna spodbudno*

in odgovorno glede na razpoložljive možnosti: proaktiven pristop; proaktivna metoda; proaktivno delovanje (Proaktiven, 2014). Proaktivna knjižnica prepoznava, ugotavlja in predvideva potrebe prebivalcev v lokalni skupnosti. Svoj program načrtuje v dialogu z lokalno skupnostjo in njenimi prebivalci glede na potrebe okolja in razpoložljive zmožnosti knjižnice (Brenčič idr., 2018).

V nekaterih državah so knjižnice svoje cilje in naloge že prilagodile tako, da so okolju prijazne in se pridružile zelenemu gibanju. Oblikovane imajo predpise oziroma smernice, ki določajo, katere knjižnice se uvrščajo med zelene knjižnice. Izoblikovane imajo delovne skupine, ki knjižnice in javnost informirajo ter izobražujejo o ekologiji in metodah varčevanja. Prav tako se zavzemajo za projekte, ki spodbujajo preoblikovanje knjižnic v zelene. ZDA predstavlja primer dobre prakse države z že uveljavljenimi certifikati, predpisi in posledično tudi bolj razgibano mrežo zelenih knjižnic. Izmed evropskih držav je Hrvaška najbolj vidna predstavnica, ki je od začetka projekta »(O)krenimo na zeleno« do danes uspešno napredovala. Gostila je tudi prvo mednarodno konferenco o zelenih knjižnicah z naslovom »Let's Go Green.«

2 Opredelitev pojmov

V literaturi o zelenih knjižnicah se najpogosteje pojavljata pojma *zelen* in *trajnosten*. Za lažje oziroma boljše razumevanje obravnavanega področja bomo definirali tudi pojme *zelene* oziroma *trajnostne knjižnice*, *trajnostni razvoj*, *zelena* oziroma *trajnostna politika*.

Pojem *zelen* (angl. green) lahko definiramo po Oxfordskem slovarju, kjer je opredeljen kot *posvetiti se ali podpirati okoljevarstvo* (Green, B. d.). V smiselni povezavi s pojmom *zelen*, v tem primeru, *knjižnici* ustreza definicija iz slovenskega Bibliotekarskega terminološkega slovarja. Ta jo definira kot *prostor ali stavba, kjer je urejeno in shranjeno knjižnično gradivo* (Kanič, Leder, Ujčič, Vilar in Vodeb, 2009). Vendar združena v besedno zvezo *zelene knjižnice*, v Bibliotekarskem terminološkem slovarju nimata gesla. Najdemo pa ga v nekaterih tujih slovarjih. V primeru iz slovarja Dictionary of Library and Information Science (ODLIS) nas napotilo iz *zelene knjižnice* usmeri na definicijo *trajnostna knjižnica*. Pojma sta namreč pomensko sorodna in posledično pogosto uporabljena kot sinonima (Sustainable library, 2014).

Zelene oziroma *trajnostne knjižnice* so po ODLIS definirane kot knjižnice, ki so zasnovane tako, da s svojim delovanjem zmanjšujejo negativni vpliv na naravno okolje in maksimizirajo kakovost okolja v zaprtih prostorih. To dosegajo s

skrbnim izborom lokacije, preiščeno izbiro ustreznih gradbenih materialov in uporabo naravnih materialov ter biorazgradljivih proizvodov, z varčevanjem virov (voda, energija, papir) in odgovornim recikliranjem ter ločevanjem odpadkov ipd. (Sustainable library, 2014).

Knjižnice se morajo osredotočiti tudi na dogodke, dejavnosti in uporabniške storitve, saj s svojo ustrežno izbiro le-teh prikazujejo družbeno vlogo in odgovornost knjižnic kot vodilnih ustanov proti okoljski trajnosti. »Temeljno poslanstvo knjižnic, za uresničevanje katerega skrbijo občine in država, je, da postanejo središča za neomejeno dostopnost knjižničnega gradiva in vsakršnih informacij ter da prevzemajo aktivno vlogo pri razvijanju sodobne bralne kulture in informatizirane družbe. Temu se pridružuje tudi njihova socialno-razvojna funkcija v smislu izenačevanja izobraževalnih, informacijskih in drugih socialnih možnosti. Cilj kulturne politike in uresničevanja javnega interesa na tem področju je, da postaja dejavnost knjižnic vse bolj profesionalizirana, vzajemna, koordinirana in informatizirana.« (Knjižnična dejavnost, 2019)

Trajnosten (angl. sustainable) je v Oxfordskem slovarju opredeljen kot zmožnost ohranjanja ekološkega ravnovesja in izogibanje izčrpanju naravnih virov. *Trajnostne knjižnice* so tiste, ki so usmerjene k trajnostnemu razvoju (Sustainable, B. d.).

Trajnostni razvoj lahko razložimo s številnimi definicijami, ki se med seboj razlikujejo glede na področje (energetika, turizem, ekologija, gospodarstvo idr.). Največkrat uporabljena definicija je iz leta 1987, ko je bil *trajnostni razvoj* definiran v poročilu Brundtlandove komisije: Trajnostni razvoj zadovoljuje potrebe sedanjega človeškega rodu, ne da bi ogrozili možnosti prihodnjih rodov, da zadovoljijo svoje potrebe (Brundtland, 1987).

Zelena politika je ideologija, usmerjena v ustvarjanje ekološko trajnostne družbe, tako da v ospredje postavlja varovanje okolja (Wall, 2010). Knjižnica lahko prevzame ideološko usmeritev in svoje storitve prilagodi – obogati z ekološkimi idejami ter da večji poudarek recikliranju in zmanjševanju vpliva na okolje.

Čeprav sta pojma zelena in trajnostna knjižnica najpogosteje uporabljena v kombinaciji drug z drugim ali kot sinonima, nista popolnoma enaka. *Zelena knjižnica* se nanaša zgolj na uporabo ekoloških produktov (npr. recikliran papir, eko čistila ipd.) in storitev, ki zmanjšujejo vpliv na zdravje in okolje v primerjavi z drugimi podobnimi produkti in storitvami. *Trajnostna knjižnica* predstavlja širši pojem, saj zajema okoljski, družbeni in ekonomski vidik. Ne osredotoča se samo na uporabo okolju prijaznih produktov, temveč nakazuje, naj knjižnica oblikuje dolgoročnejshe ekološko usmerjene cilje in vanje vključi tudi trajnostni razvoj. S

takšnim načrtnim trajnostnim razvojem bi se ustanove zavzemale za čim manjše izčrpanje in obremenjevanje naravnih danosti, virov ter omogočanje njihovega obnavljanja (Trajnostni razvoj, 2016).

3 Začetki zelenih knjižnic

Zavedanje, da imajo knjižnice in okoljevarstvo nekaj skupnega, sega že v 90 leta prejšnjega stoletja. Leta 1991 je revija *The Wilson Library Bulletin* posebno poglavje z naslovom *Libraries and the environment* (Knjižnice in okolje) namenila člankom na to tematiko. Med drugimi sta glede zelenih knjižnicah v osrednjem članku *The green librarian* avtorja James in Suzanne LeRue (1991) opisala, kako biti okoljsko zaveden doma in v knjižnici. Leta 1992 je v Ameriki začela izhajati tudi prva strokovna revija *Green library journal: environmental topics in the information world* (Antonelli, 2008), ki je bila namenjena promoviranju okoljske pismenosti. Že v prvi številki so bili objavljeni članki s praktičnimi ter informativnimi nasveti o tem, kako knjižnica postane bolj prijazna okolju.

Gibanje pa je kljub temu večjo prepoznavnost doživelo šele po letu 2003 (Antonelli, 2008). V tem času je bilo zgrajenih veliko novih knjižnic po načelih zelenih knjižnic. Knjižnice so se namreč začele zavedati svojega vpliva na okolje. Širjenje gibanja zelenih knjižnic lahko namreč enačimo z vse večjo aktualnostjo okoljevarstva. Na gradnjo novih ali prenovo zgradb je vplival tudi razvoj novih trajnostnih tehnologij in materialov, ki stavbam omogočajo cenovno ugodno trajnostno arhitekturno podobo.

4 Pogoji za zelene knjižnice

Ekološka gradnja in ekološka zgradba nista edina kriterija, ki pogojujeta, da bi knjižnica postala zelena. Pomembno je tudi, da je energetska in programska ekološko usmerjena. Energetska se izraža v recikliranju, varčevanju z energijo, vodo, izkoriščanju naravne svetlobe, uporabi ekoloških produktov (npr. ekološka čistila, mila, recikliran papir, toaletni papir ipd.), programska pa v izvajanju dogodkov, izobraževanj, promocij in informiranju uporabnikov. Ključno je tudi, da knjižnice, ki želijo postati zelene knjižnice, svoje poslanstvo strateško usmerijo v zeleno politiko in k trajnostnemu razvoju.

4.1 Kontrolni seznam za zelene knjižnice

Kontrolni seznam predstavlja pripomoček in vzpodbudo, kako 'pozeleniti' knjižnico. Glede na celosten pregled dejavnosti, knjižničarjem nudi izhodišča za vzpostavitev oziroma nadgradnjo zeleno in trajnostno usmerjenega delovanja knjižnice.

Wernerjev nemško-angleški kontrolni seznam za zelene knjižnice je nastal z namenom zagotoviti upoštevanje vseh vidikov, tako načrtovanja, gradnje kot tudi knjižničnega poslovanja. Prispevek je objavljen v *The green library / Die grüne Bibliothek* (Hauke, Latimer in Werner, 2013) in prav tako prosto dostopen na spletu¹ v 26 jezikih, med drugimi tudi v hrvaščini in srbščini, ne pa tudi v slovenščini. Sestavljen je iz dvanajstih točk, ki zajemajo različna področja.

(1) Prva točka *Načrtovanje projekta in finance* se zavzema za gradnjo zelenih stavb in vključitev trajnostnih ciljev v projekt. (2) Druga točka so *Razpisi*, v katerih bi knjižnica oblikovala posebna merila za trajnostni razvoj (ekološki odtis, specifični okoljski cilji, celovit pogled na trajnost in preverjanje certifikatov). (3) Tretja točka je *Izbira prave lokacije*, ki vključuje tudi ekološka merila nepremičnine in okolice. (4) *Izdelava konstrukcije* in (5) *strukture stavbe* morata vključevati standarde, zadane za projekt (fasada, klimatizacija, gradbeni materiali, svetloba ipd.). (6) Pomembna je tudi *Izbira notranje opreme*, ki v prostoru ustvari 'zeleno' vzdušje. Zanimariti ne smemo niti (7) *Zelene informacijsko-komunikacijske tehnologije* niti (8) *Uporabniških storitev* – predvsem reprografskih (namesto tiskanja – skeniranje). (9) V deveti točki je opredeljen *Knjižnični management*. Vključitev in motivacija zaposlenih, recikliranje in ločeno zbiranje odpadkov, 'zeleno' čiščenje in digitalno arhiviranje je samo nekaj izmed ciljev. (10) Upoštevati je treba tudi *Strateške cilje*, saj spremljanje stroškov energije in nadzorovanje prihrankov ustvarja pregledno ozračje in vpliva na druge, da se pridružijo. (11) *Marketing in promocija* s (12) *certifikati* poskrbijo, da se vsa prizadevanja, ki so bila vložena v izgradnjo in upravljanje trajnostne stavbe, posredujejo javnosti. Pomembno je obveščanje o možnostih, da bi javne zgradbe na splošno postale bolj trajnostne (Hauke, Grunwald in Wilde, 2014).

---

¹ Glej: <https://www.ifla.org/publications/ifla-publications-series-161>.

5 Raznovrstne iniciative in certifikati kot sredstvo promocije in širjenja zelenih knjižnic

Iniciative ali pobude pripomorejo k bolj standardiziranemu gibanju in ga podrobneje opredeljujejo. Namen pobud je spodbuditi institucije, da se pridružijo določenemu gibanju, obenem pa jih usmeriti ter jim omogočiti lažje doseganje zastavljenih ciljev. Medtem ko mednarodne in nacionalne iniciative delujejo po skupnem programu, lokalne na kreativen način v svoj program vključujejo zeleno politiko, prilagojeno potrebam svojega okolja. Pobude so načrtno oblikovane. Namenjene so informiranju, izobraževanju ter ozaveščanju ljudi. Prav tako pa omogočajo nadaljnji razvoj s spodbujanjem, financiranjem ter izdajanjem publikacij. Poleg same spodbude je namen iniciative zelenih knjižnic predvsem širjenje ideologije ekološko naravnanih knjižnic.

Gibanje lahko promovirajo na različne načine. S podeljevanjem nagrad ali uveljavljenih certifikatov spodbujajo knjižnice k pridružitvi h gibanju. Z organiziranjem raznih projektov, konferenc in izobraževanj omogočajo tudi še ne zeleno usmerjenim knjižnicam, da se z njim spoznajo. Podpirajo ga z izvajanjem in oblikovanjem programov na tematiko okoljevarstva. Iniciative so tudi zadolžene za informiranje, ozaveščanje, izmenjavo izkušenj o uspešnih in neuspešnih praksah, s predstavljanjem tematike na konferencah, organiziranjem predavanj, izobraževanj ali delavnic. Knjižnicam, ki svojo politiko usmerijo v zeleno politiko, omogočajo svetovanje ter usmerjanje na zadani poti. S ponujeno pomočjo se knjižnice tudi lažje odločijo za transformacijo, saj na podlagi primerov dobrih praks in izkušene strokovne podpore lažje in hitreje adaptirajo svoje delovanje.

Trajnostni razvoj je mogoče doseči in dokazati na različne načine. Za uradno dokazovanje zelenih knjižnic na svetu obstajajo številni certifikati s področja trajnostne arhitekture, kot npr.: Leadership in Energy and Environmental Design (LEED) v ZDA, podrobneje predstavljen v nadaljevanju, Building Research Establishment Environmental Assessment Method (BREEAM) idr.

BREEAM velja za najstarejšo metodo ocenjevanja in potrjevanja trajnosti stavb na svetu. Prvič je bil objavljen leta 1990, danes pa ga uporabljajo v 82 državah po svetu. Je vodilna metoda ocenjevanja trajnosti za projekte načrtovanja, infrastrukture in zgradb. Priznava in odraža višjo kakovost v celotnem procesu, od nove gradnje do uporabe in/ali obnove. To dosega z ocenjevanjem treh vidikov: okoljskega, socialnega in ekonomskega. Stremi k spodbujanju stalnega izboljševanja učinkovitosti in inovativnosti ter povečanju vrednosti (BREEAM, 2019).

Omenjeni certifikati, organizacije in metode v osnovi delujejo po istem principu. Skupni glavni cilj je spodbujati ter promovirati trajnostni razvoj, pri ocenjevanju trajnosti pa uporabljajo tri stopenjski vidik.

5.1 Mednarodne iniciative

Mednarodne iniciative promovirajo gibanje v najširšem pomenu besede. Organizirajo projekte, izobraževanje, gostijo konference na mednarodni ravni, izdajajo publikacije ipd. Dejavnosti namenjajo knjižnicam ne glede na državo ali tip, kar pomeni, da mora njihovo delovanje temeljiti na globalni ravni. Pomemben vidik promocije ima izdajanje gradiva o zelenih knjižnicah v mednarodnem jeziku (angleščina), ki je razumljiv večini ljudi. Številne svetovne organizacije začnajo prepoznavati pomen trajnostnega razvoja in ga posledično vključevati v svoje projekte. Prav tako je Mednarodna zveza bibliotekarskih združenj in ustanov (IFLA) oblikovala delovno skupino, posebej usmerjeno v zeleno gibanje na področju knjižnic.

5.1.1 Agenda za trajnostni razvoj

Izredno pomemben mejnik na poti k trajnostnemu razvoju se je zgodil septembra 2015, ko je Organizacija Združenih narodov sprejela Agendo 2030 za trajnostni razvoj. Veljati je začela 1. januarja 2016, med podpisnicami pa je tudi Slovenija. Pri svojem delovanju se nanjo sklicuje tudi IFLA.

Agenda 2030 vsebinsko pokriva tri področja: ekonomsko, socialno in okoljsko, ki jih združuje znotraj sedemnajstih ciljev trajnostnega razvoja. Ti stremijo predvsem k odpravi revščine, spodbujanju trajnostne gospodarske rasti, zmanjševanju neenakosti ter ohranitvi okolja. Pomembno je, da so na skupni enotni poti k trajnostnemu razvoju aktivne tudi institucije, med drugimi knjižnice. Izmed sedemnajstih ciljev so za knjižnice pomembni: 3. Zdravje in počutje, 6. Čista voda in sanitarna ureditev, 7. Cenovna dostopnost in čista energija, 11. Trajnost mesta in skupnosti, 12. Odgovorna poraba in proizvodnja, 13. Podnebni ukrepi in 14. Življenje v vodi (Transforming our world, 2015).

5.1.2 Gibanje zelenih knjižnic

Delovanje knjižnic v smeri doseganja ciljev trajnostnega razvoja se je oblikovalo v gibanje zelenih knjižnic (angl. green library movement). Gibanje zelenih knjižnic je vse-svetovno gibanje. Dotika se ekoloških trajnostnih stavb, ekološko

trajnostnih informacijskih virov ter ohranjanja virov in energije. Knjižnice spodbuja in usmerja k zelenemu in trajnostnemu razvoju, jih informira in na splošno promovira trajnost. Prav gibanje zelenih knjižnic spodbuja knjižnice k postavljanju zglede lokalni skupnosti s svojim delovanjem.

Knjižnica je pomemben deležnik družbenega napredka svoje skupnosti, saj deluje kot okoljski vodja, ki se zaveda in sprejema odgovornosti biti zgled drugim (Miller, 2010). Zelene knjižnice imajo več različnih možnosti ozaveščanja uporabnikov o zelenem trajnostnem razvoju. Dosežejo jih lahko aktivno ali pasivno. Aktivno kot okoljski informatorji, z organizacijo izobraževanj, delavnic, dogodkov ipd. na temo ohranjanja okolja, pasivno pa s svojim delovanjem in kreativnimi idejami, ki spodbujajo k bolj ozaveščenemu ravnanju do okolja in prevzemanju preprostih praks varovanja okolja (npr. ločevanje, ekonomična poraba papirja, vode, elektrike, uporaba okolju prijaznih produktov ipd.). Varčna uporaba elektrike in vode znižujeta stroške. K boljši kakovosti zraka pripomore uporaba neškodljivih ekoloških čistil, ki poleg zdravja povečujejo tudi produktivnost. S tem uporabnike izobražujejo z ekonomskega, zdravstvenega in okoljskega vidika.

Zmanjševanje vpliva na okolje lahko knjižnice dosežejo tudi z gradnjo nove stavbe ali obnovo obstoječe, po načelih zelene, trajnostne arhitekture, z vpeljevanjem zelenih praks in procesov, predvsem pa s promoviranjem zelene knjižnice med uporabniki in skupnostjo (The green library movement, 2011).

5.1.3 IFLA / ENSULIB in IFLA Green Library Award

Znotraj IFLE, od leta 2009, deluje Posebna interesna skupina za okolje, trajnost in knjižnice (Environment, sustainability and libraries, ENSULIB). Ukvarja se z vlogo človeštva v podnebnih spremembah in pojmom trajnostnega razvoja, kot temeljnima vprašanjema družbe in posledično knjižnic (Quatab, 2018).

Na temo zelenih knjižnic so izdali dve publikaciji. Prva, *The green library / Die grüne Bibliothek*, izdana leta 2013, je nastala v okviru projekta na Institut für Bibliotheks- und Informationswissenschaft (IBI) na Univerzi Humboldt v Berlinu (Hauke, Latimer in Werner, 2013). V njej so zbrani prispevki strokovnjakov iz Amerike, Avstralije, Azije in Evrope kot tudi študentov na temo zmanjševanja ekološkega odtisa v knjižnicah, pa tudi o vsakdanjih procesih, družbeni vlogi in odgovornosti knjižnic kot vodje trajnostnega razvoja. Leta 2018 so izdali drugo publikacijo za naslovom *Going green: implementing sustainable strategies in libraries around the world: buildings, management, programmes and services*, v kateri na podlagi teoretičnih izhodišč Agende 2030 preučujejo družbeno vlogo

in odgovornost knjižnic kot promotorjev okoljske trajnosti (Hauke, Charney in Sahavirta, 2018).

ENSULIB je leta 2016 začel vsakoletno podeljevati nagrado Green Library Award, s katero nagradijo najboljši prispevek za zeleno knjižnico, ki sporoča zavezanost knjižnice k trajnostnemu okolju, ustvarja zavedanje o družbeni odgovornosti knjižnic in vodilni vlogi knjižnic pri okoljskem izobraževanju. Prav tako mora knjižnica izkazovati podporo svetovnemu gibanju zelenih knjižnic, ki se ukvarja z okoljsko trajnostnimi zgradbami, okoljsko trajnostnimi informacijskimi viri ter programiranjem ohranjanja virov in energije. Vsako leto se prijavi približno 30 projektov z vsega sveta, med katerimi je tudi nekaj držav s tretjega sveta, npr. Indija, Gana, Kenija, Iran ipd., ki presenečajo s svojo iznajdljivostjo in inovativnostjo (Quatab, 2019a).

5.1.4 Nemška organizacija za trajnostne zgradbe

V Nemčiji od leta 2007 naprej deluje organizacija za trajnostne zgradbe Deutsches Gesellschaft für Nachhaltiges Bauen (DGNB e.V.). Organizacija se zavezuje k načrtnemu ustvarjanju okolja okoli sebe in za gradnjo trajnostnih zgradb v urbanih okoljih. Trajnostno gradnjo promovirajo tako v Nemčiji kot drugje po svetu, zaradi česar veljajo za vodilno evropsko mrežo na tem področju. Svoje cilje dosegajo z aktivnim delovanjem in izvajanjem projektov v smeri trajnostnega razvoja, preko certifikatov za trajnostne zgradbe. Nova znanja, potrebna za razumevanje trajnostnih zgradb posredujejo preko DGNB Academy. DGNB Navigator pa ponuja spletno platformo s seznamom številnih gradbenih izdelkov, vključno z vsemi ustreznimi informacijami o njihovih trajnostnih lastnostih.

5.2 Nacionalne iniciative

Kot vodilno državo na področju zelenih knjižnic lahko izpostavimo Združene države Amerike (ZDA), kjer se je gibanje zelenih knjižnic tudi začelo. Tukaj so zelene knjižnice tudi najštevilčnejše ter tudi v javnosti že dobro prepoznane. V Evropi med nacionalnimi iniciativami izstopa predvsem Hrvaška. Tudi številne druge evropske države imajo primere dobrih praks na področju zelenih knjižnic, predvsem na lokalni ravni, vendar niso tako odmevne. V Avstraliji je aktivna ALIA, ki je oblikovala Sustainable libraries group. Skupina je bila prav tako ustanovljena z namenom informiranja o zelenih knjižnicah in spodbujanja trajnostnega razvoja. Spodbuja tudi profesionalni napredek ter ozavešča zaposlene v avstralskih knjižnicah o ekološki problematiki.

Za načrtovanje zelenih knjižnic lahko odgovorni in arhitekti ključne informacije najdejo na spletni strani Designing libraries.² Spletna stran je namenjena načrtovanju knjižnic, s specifičnim poglavjem o načrtovanju zelenih knjižnic.

5.2.1 Iniciative v ZDA in Kanadi

Gibanje zelenih knjižnic se je od svojih začetkov do danes v Ameriki dobro razvilo. Številne knjižnice so že zgrajene po načelih trajnostne arhitekture in usmerjene v zeleno politiko. Najštevilčnejše so splošne knjižnice. Razširjenost in popularnost tovrstnih knjižnic lahko pripišemo dejstvu, da imajo na okoljevarstvenem področju oblikovane predpise in certifikate. Pomembno vlogo ima certifikat ne-profitne organizacije United States Green Building Council (USGBC), Leadership in Energy and Environmental Design (LEED). Nastal je leta 2000, z namenom standardizacije pogojev dodeljevanja naziva *trajnostno zeleno usmerjena stavba*.

LEED je ocenjevalni sistem, ki knjižnice oziroma stavbe po točkovnem sistemu uvršča v različne kategorije doseganja trajnostnega razvoja. Glede na dosežene točke je možno pridobiti: 40 – 50 točk za pridobitev certifikata, 50 – 60 točk za srebrni certifikat, 60 – 80 točk za zlati certifikat, 80 točk ali več za platinasti certifikat. Točke je možno doseči v različnih kategorijah – od lokacije stavbe, varčevanja z vodo, elektriko, uporabljenih materialov do kakovosti zraka v prostoru. Bonus kategorijo imajo še za kreativnost in dizajn.

Leta 2007 je bila ustanovljena tudi spletna stran Green libraries (2009),³ ki deluje kot vir informacij o zelenih knjižnicah in zeleni politiki. Vsebuje ažuren seznam zelenih knjižnic v ZDA in Kanadi ter za vsako knjižnico obrazložitev in stopnjo doseženega certifikata. Do sedaj je v Ameriki 38 zelenih knjižnic. Izmed vseh sta, do danes, samo knjižnici Council Tree Library v Fort Collinsu, Colorado ter Lake View Terrace Library v Kaliforniji dosegli platinasti certifikat. Štiri knjižnice so še v postopku certificiranja. V Kanadi pa je do sedaj zgolj ena knjižnica z LEED certifikatom. Aktualne novice o zelenih knjižnicah je možno spremljati na aktivnem blogu Going green@your library (2008).⁴

Ena izmed opaznejših ameriških iniciativ je Newyorška trajnostna iniciativa (New York Library's Sustainability Initiative). Kot soustvarjalci oblikujejo strategije, ki knjižnicam zagotavljajo nemoteno delovanje, sredstva in ohranjanje

---

² Glej: <http://www.designinglibraries.org.uk/index.asp/>.

³ Glej: <http://www.greenlibraries.org/>.

⁴ Glej: <https://greeningyourlibrary.wordpress.com/>.

vrednosti lokalni skupnosti. Začetki segajo v leto 2014, ko je bila izdana resolucija o pomembnosti trajnostnih knjižnic. Prepoznana je bila namreč potreba po proaktivnemu načrtovanju za prihodnost. Za potrebe oblikovanja strategije je bilo najprej treba definirati, kakšno je trajnostno mišljenje, kakšne naj bi bile trajnostne knjižnice ter kako to doseči. Ustanovljena je bila delovna skupina, ki je oblikovala skupni cilj, da postanejo knjižnice opaznejše in uspešne ter oblikovala temeljne vrednote, ki so: dostop, demokracija, izobraževanje in pismenost, skupnost, intelektualna svoboda, upravljanje, prilagodljivost. Za doseganje trajnosti knjižnice stremijo h konceptu trojnega izida (angl. triple bottom line), kar pomeni, da morajo delovati okolju prijazno, gospodarsko izvedljivo in socialno pravično (Sustainable, resilient, regenerative, 2019).

5.2.2 Hrvaška

Društvo bibliotekarjev Istra je leta 2011 na Hrvaškem začelo s projektom Zelena knjižnica. V projekt so se prvo leto vključile splošne knjižnice Pazin, Pula, Umag, Novigrad, Labin, Poreč, Buzet, Rovinj in Univerzitetna knjižnica *Juraj Dobril Pula*, skupaj z drugimi lokalnimi organizacijami in institucijami. Cilj projekta je izobraževati ljudi, širiti zavedanje o trajnostni družbi in potrebi po zaščiti narave s pomočjo spletne strani Zelena knjižnica, dokumentiranjem projektov, predavanji, javnimi razpravami in promoviranjem knjig z ekološko vsebino (Kraljević in Lukačić, 2015). Projekt Zelena knjižnica je doživel veliko medijsko pozornost, omenjen je bil v številnih hrvaških glasilih in časnikih. Leta 2013 se je razširil še v številne druge knjižnice po Hrvaški.

Na 39. skupščini Hrvaške bibliotekarske zveze (HDK) v Splitu je bila leta 2014 ustanovljena Delovna skupina za zelene knjižnice, ki deluje pod Sekcijo za upravljanje in tehnologijo. Zavzemajo se za razširitev knjižnične mreže potencialno vključenih knjižnic v projekt Zelena knjižnica. Leta 2015 so vsem hrvaškim knjižnicam poslali informativno anketo o zainteresiranosti k vključitvi v projekt. Prav tako so organizirali predavanja o delovanju projekta in si tako ustvarili mrežo zainteresiranih knjižnic. Istega leta so se na letnem kongresu IFLA v Cape Townu predstavili s prispevkom *Project green library in Croatia* (Kraljević in Lukačić, 2015).

Delovna skupina je junija 2015 pričela z akcijo Pokrenimo zelene knjižnice, s katero je želela motivirati knjižnice, da bi tudi same začele organizirati samostojne dogodke (Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2019). Akcija se je leto kasneje razširila na nacionalni nivo. Projekt Zelene knjižnice podpirajo Ministrstvo za kulturo Republike Hrvaške ter občini Pula in Rovinj (Zelena knjižnica, 2012).

Hrvaška nacionalna in univerzitetna knjižnica v Zagrebu (NSK) je pričela s projektom Zelena knjižnica za zeleno Hrvatsku leta 2016. Uporabnike je začela izobraževati in ozaveščati o ekologiji in varstvu okolja. Že leta 2012 je v sodelovanju s Programom Združenih narodov za razvoj (UNDP) odprla svojo zeleno energetskega učinkovito knjižnico – ZeeK (Nacionalna i sveučilišna ..., 2016). Zelena knjižnica energetskega učinkovitosti je prostor oziroma del knjižnice, ki na enem mestu združuje vse trenutno aktualne strokovne publikacije in članke, objavljene v sklopu projekta. Namen postavitve zelenih energetskega učinkovitih knjižnic je omogočiti strokovnjakom, akademikom, študentom in drugim uporabnikom dostop do literature. Preprost dostop do strokovnih publikacij spodbuja uporabnike k njihovi uporabi ter odgovornemu ravnanju z energijo, z energetskega učinkovitimi ukrepi in obnovljivimi viri energije (Poticanje energetske ..., 2019).

V okviru projekta Zelena knjižnica za zeleno Hrvatsku se je v prostorih NSK leta 2017 odvijal Zeleni festival pod sloganom (O)krenimo na zeleno. Organizirala sta ga HDK in Delovna skupina za zelene knjižnice (Zeleni festival, 2017). Uporabnikom in širši javnosti želijo približati probleme onesnaževanja okolja ter predstaviti možne rešitve. V sklopu festivala so potekala predavanja in projekcije dokumentarcev ter virtualnih razstav, na stojnicah pa so bili predstavljeni izdelki, storitve in programi (Okrenimo na zeleno, 2019).

NSK je 8.–10. novembra 2018 v soorganizaciji Delovne skupine za zelene knjižnice organizirala 1. mednarodno konferenco o zelenih knjižnicah Let's Go Green. Konferenco so organizirali z namenom spodbuditi komunikacijo med knjižnicami, predstaviti primere dobrih praks, vzpodbuditi in krepiti ozaveščenost o ohranjanju okolja ter trajnostnem razvoju. Prav tako želijo okrepiti obstoječe sodelovanje med institucijami, ki si delijo isto interesno področje. Konferenco je podprla IFLA, Ministrstvo za kulturo Republike Hrvaške in Ministrstvo za znanost Republike Hrvaške (Let's Go Green, 2018).

6 Zelena Slovenija

Slovenija velja za eno izmed bolj zelenih držav na svetu. Po mednarodnih standardih trajnostnega turizma za države, nizozemske fundacije Green Destinations (Zelene destinacije), je Slovenija leta 2017 postala prva država na svetu z nazivom zelena destinacija. Nizozemska fundacija je ena izmed treh organizacij, ki podeljujejo nazive trajnostnih turističnih destinacij. Njihove dosežke ocenjuje s sto kriteriji, ki temeljijo na standardih Mednarodnega odbora za trajnostni turizem (GSTC) in kriterijih sistema ETIS (angl. European Tourism Indicators System) evropske komisije. Za pridobitev naziva zelene destinacije je ključnih 15 kriterijev

in zbranih 85 odstotkov vseh točk. Država mora imeti tudi koordinatorja, strategijo, skrbeti za zaščito narave, ločeno zbiranje odpadkov, ohranjanje kulturne dediščine ipd. Ocena trajnosti Slovenije je prva celovita ocena trajnosti države po mednarodnih merilih trajnosti. Naša država, ki je v projektu sodelovala kot pilotna, je dosegla 96 odstotkov vseh točk. Slovenska prestolnica pa je leta 2016 postala zelena prestolnica Evrope (Videmšek Prijatelj, 2016).

V Sloveniji deluje kar nekaj projektov, ki so usmerjeni v trajnostni razvoj. Najbolj opazen projekt lahko zasledimo predvsem v turizmu, kjer se dobro zavedajo prednosti svoje zelene dežele. Slovenija se je k razvoju trajnostnega turizma zavezala s Strategijo razvoja turizma 2012–2016.

Pod krovno znamko Slovenia Green za razvoj zelenega in trajnostnega turizma deluje Zelena shema slovenskega turizma, ustanovljena leta 2015, pri promociji pa že dobro uveljavljena blagovna znamka I feel Slovenia. Ta je namenjena predstavitvi Slovenije tako v turizmu kot na gospodarskem, kulturnem, športnem, znanstvenem in političnem področju. Glavni cilj znamke je, da Slovenija postane trajnostna država, ki bo zgled kakovosti življenja (I feel Slovenia, 2019). Znamko aktivno predstavljajo na sejnih, dogodkih po Sloveniji in po svetu. Največ podudarka posvečajo promociji zelene Slovenije. Znamka naj bi pripomogla tudi k boljši prepoznavnosti in izboljšanju podobe države, njenih organizacij, izdelkov in storitev.

6.1 Zeleno omrežje Slovenije

V povezavi s trajnostnim razvojem zasledimo tudi projekt Zeleno omrežje Slovenije, ki deluje v okviru programa Zelena Slovenija. V projekt so vključena podjetja (npr. A1 Slovenija, BTC, Dana, Dars, Tuš idr.), lokalne skupnosti (15 občin ter skupnost občin Slovenije), izobraževalne institucije (šole, vrtci idr.), inštituti, uradi in drugi pravni subjekti, ki se zavedajo pomena trajnostnega razvoja in družbene odgovornosti. Vključenim v projekt nudi možnost povezovanja in medsebojne komunikacije o okoljskih in trajnostnih projektih, rešitvah, inovacijah in dosežkih. Ponuja pregled zelenih storitev ter zelenih izdelkov, ki jih ponujajo člani. Nudijo tudi možnost brezplačnega dostopa do aktualnih strokovnih vsebin. Izdajajo edino specializirano revijo za trajnostni razvoj v Sloveniji, EOL (Embalaza-Okolje-Logistika) (Zeleno omrežje Slovenije, 2019a).

Znotraj zelenega omrežja deluje strokovno posvetovalno telo s področja trajnostnega razvoja – Akademija Zelena Slovenija. Njeno poslanstvo je združevanje strokovnih znanj in izkušenj s specializiranih področij trajnostnega razvoja, oblikovanje strateških izhodišč v odnosu z odgovornimi v državi ter podajanje

predlogov za sistemske rešitve na nacionalni ravni. V okviru akademije delujejo strokovni odbori. Namen odborov je spremljanje teme s svojih področjih, v primeru potrebnih izboljšav, definiranje ter oblikovanje predlogov.

6.1.1 Zeleno omrežje Slovenije in knjižnice

Uspeh slovenskih projektov, ki so usmerjeni v trajnostni razvoj, knjižnice dodatno spodbudi. V projekt so glede na podatke iz spletne strani O Zelenem omrežju (Zeleno omrežje Slovenije, 2019b) vključene tudi knjižnice – 2 visokošolski in 12 splošnih. Po informacijah Tanje Pangerl, vodje Zelenega omrežja, so se knjižnice vključile v projekt predvsem zaradi prejetja specializirane revije EOL. Zasledile so namreč povpraševanja po specifični tematiki in posledično želele svojim uporabnikom omogočiti dostop do tovrstnih informacij. Drugih aktivnosti zaenkrat preko Zelenega omrežja ne izvajajo.

Z aktivnim sodelovanjem v Zelenem omrežju Slovenije bi knjižnice lahko pridobile veliko koristnih informacij, izmenjevale uspešne prakse in poiskale rešitve za svoje probleme pri drugih organizacijah, vključenih v omrežje. Izpostavitve problema, ki ga je v novicah Zelenega omrežja Slovenije predstavila Dijana Grgurić Vidic (2019), lahko že z objavo vodi k iskanju rešitve. Objava obravnava ravnanje z odpisanim gradivom, ki se pogosto pojavlja v knjižnicah. Problem predstavlja izločanje manj pogostih neknjižnih virov: diapozitivov, filmskih trakov v plastičnih škatlicah, filmskih kolutov v kovinskih škatlah, avdio in video kaset. Na splošno gre za gradivo, ki je zastarelo in vsebuje veliko plastičnih materialov, vendar ga še zmeraj hrani marsikatera knjižnica. Zaenkrat problem rešujejo s ponujanjem gradiva kot dar različnim ustanovam (šolam, vrtcem idr.), preostalo pa pošljejo v mehansko in biološko predelavo oziroma v termično izrabo. Ob tem pa se pojavlja vprašanje ali je to resnično najboljša rešitev za zmanjševanje odpadkov in varovanje okolja.

Zeleno omrežje ponuja dobro izhodišče za reševanje podobnih problemov. Poleg same možnosti izpostavitve problematik, ponuja možnost komunikacije in sodelovanja med različnimi ustanovami, ki so članice omrežja. Sodelovanje ponuja možnost iskanja rešitev in izmenjave predlogov, možnih rešitev. Uspešna sodelovanja spodbujajo nadaljnja sodelovanja tudi med drugimi člani. Glede na osamljenost izpostavljenega problema lahko predvidevamo, da je v knjižnicah še mnogo drugih podobnih primerov, ki bi jih bilo potrebno/vredno izpostaviti. Prepoznavanje teh problemov in iskanje rešitev bi izboljšalo trajnostni razvoj knjižnic ter omogočilo nova sodelovanja med ustanovami.

6.2 Slovenski zeleni knjižnici

V Sloveniji sta trenutno dve zeleni knjižnici – Knjižnica Šentvid, enota Mestne knjižnice Ljubljana in Knjižnica Franca Ksavra Meška Ormož. Obe knjižnici sta svoja primera dobre prakse predstavili na 1. mednarodni konferenci o zelenih knjižnicah v Zagrebu. Izpostavimo lahko, da sta obe knjižnici splošni, a med seboj precej različni. Ena se nahaja v urbanem okolju Ljubljane, medtem ko je druga, ormoška mestna knjižnica, obdana z ruralnim okoljem. Obe se nahajata v trajnostno prenovljenih zgradbah, vendar se je ormoška knjižnica vanjo preselila iz druge lokacije, šentviška pa je ostala na isti. Prav tako so se na različne načine lotili vključevanja zelene politike v delovanje knjižnice – eni so se problema lotili sami, drugi so se povezali z izkušenim knjižničarji iz sosednje Hrvaške.

6.2.1 Knjižnica Šentvid, enota Mestne knjižnice Ljubljana

Knjižnico Šentvid, enoto Mestne knjižnice Ljubljana, so leta 2014 prenovili z idejno zasnovo *Živimo v soglasju z naravo, Knjižnica Šentvid – zelena knjižnica*. Glavno vodilo pri prenovi je bila usmerjenost v zeleno knjižnico (Ferlič, 2014).

1. Notranja oprema

Knjižne police, mize in stoli so izdelani iz ekoloških in okolju prijaznih materialov (lesa in kovine), tla pa iz kavčuka. Rjave talne obloge simbolizirajo deblo, veje in korenine drevesa ter uporabnike vodijo do oddelka za odrasle, medtem ko zelene talne obloge kot simbol zelenih listov, vodijo do mladinskega in otroškega oddelka.

2. Energetski ukrepi

Knjižnica je energetsko varčna – varčujejo z vodo, papirjem in uporabljajo varčne LED svetilke z nastavljivo močjo. Prav tako ločujejo odpadke in čistijo z ekološkimi čistili.

3. Posebne zbirke

Za uporabnike so v knjižnici oblikovali posebno knjižno zbirko s področja ekologije – posebej za otroke in posebej za odrasle (Fašalek, 2019).

4. Dejavnosti in prireditve

Poleg izbora materialov in barv, arhitektura upošteva poslanstvo in mnogotere dejavnosti knjižnice, kot so: posredovanje bistvenih informacij o okoljskem ozaveščanju Šentvidčanov, svetovanje, pripravo razstav in delavnic na temo okolja, organizacijo zelenih sejmov ipd. Za te namene se oblikujejo odprti večnamenski prostori, ki so se sposobni sproti prilagajati različnim dogodkom knjižnice (Ferlič, 2014). V knjižnici vsak tretji teden v posebno izbranih mesecih (februar, marec, april, oktober in november) organizirajo Eko teden.

Leta 2019 se je Knjižnica Šentvid uvrstila med pet najboljših (poleg Madžarske, Irske, francoskega Reuniona ter zmagovalke Kolumbije) projektov Green Library Award 2019, izmed 34 prijavljenih projektov. V obrazložitvi uvrstitve so navedli, da knjižnica z upravljanjem okolja in socialno vključenostjo pokriva vse elemente zelenih knjižnic (dejavnost in stavba). Izpostavili so široko paleto rednih projektov, ki celotni skupnosti predstavi in pomaga razumeti pomen ohranjanja naravnih virov ter spoštovanja naravnega okolja. Eden izmed recenzentov je dejal, da ga je navdušila njihova povezanost z lokalno skupnostjo pri razvoju okoljskega programa za uporabnike vseh starosti in da osebje pri svojem delu in vzdrževanju / čiščenju stavbe sledi zelenim praksam (Quatab, 2019b).

6.2.2 Knjižnica Franca Ksavra Meška Ormož

Knjižnica se je leta 2015 preselila v nove prostore, ki so projektirani in energetsko prenovljeni tako, da čim manj neugodno vplivajo na zunanje okolje. Potencial večjih zelenih površin, ki pripadajo stavbi, so vključili v poslanstvo knjižnice. Uredili so zeliščne gredice, iz katerih pobirajo zelišča in iz njih pripravljajo zeliščne mešanice oziroma čaje, ki jih uporabljajo kot promocijska darila. Knjižničarji so se za projekt imeli priložnost izobraževati preko programa Erasmus+. Vzpostavili so tudi stike z Društvom bibliotekara Istre, se udeležili Zelenega festivala (O)krenimo na zeleno v Nacionalni i sveučilišni knjižnici v Zagrebu ter izvedli izobraževalni obisk na delovnem mestu v Gradski knjižnici Juraj Šižgorič Šibenik. Leta 2018 so se pridružili vse hrvaškemu projektu Zelena knjižnica in širijo idejo tudi po Sloveniji. Program Zelene knjižnice izvajajo pod sloganom: Modro o zelenem! (Knjižnica Franca ..., 2019)

Zeleni program so načrtno začeli izvajati leta 2016. Uporabnikom ponujajo storitve na teme, povezane z zdravjem, dobrim počutjem, sodobnejšimi trendi vrtnarjenja, naravnimi pristopi in samooskrbo. Organizirajo t. i. Četrtkove zeliščarske popoldneve v mesecu juliju in avgustu, ki so usmerjeni k ozaveščanju in informiranju prebivalstva, razvoju kritičnega mišljenja o raznih ekoloških temah, pridobivanju veščin in znanja, s pomočjo katerega lahko izboljšamo svoje življenje in ob tem populariziramo strokovno literaturo (Knjižnica Franca ..., 2019).

6.3 Zeleno usmerjene splošne knjižnice

Kljub temu, da splošno gledano Slovenija velja za dobro okoljevarstveno ozaveščeno državo, v knjižnicah načrtnega, strateškega usmerjanja v zeleno politiko pretežno ni moč opaziti. Večina knjižnic je v svojih programih osredotočena predvsem na bralno pismenost svojih uporabnikov, knjižnico kot prostor

vseživljenjskega učenja, uporabnike s posebnimi potrebami ipd. Njihovi cilji, temeljne naloge in dejavnosti so zapisane v programu dela, poslovnem poročilu in strateškem načrtu. Zato je ključnega pomena, da se za razvoj in vzpostavitev mreže zelenih knjižnic v Sloveniji knjižnice zavedajo pomembnosti trajnostnega razvoja in ekološke naravnosti ter to tudi vključijo v svoje strateške načrte.

S pregledom na spletu javno objavljenih programov dela, poslovnih poročil in/ali strateških načrtov 58 slovenskih splošnih knjižnic smo ugotavljali prisotnost zelene usmeritve slovenskih splošnih knjižnic. Za kriterij smo uporabili zgoraj omenjeni Wernerjev kontrolni seznam.

Ugotovili smo, da 7 splošnih knjižnic (12 %) na svoji spletni strani nima objavljenih tovrstnih dokumentov. Glede na točke Wernerjevega kontrolnega seznama, 36 splošnih knjižnic (62 %) v objavljenih dokumentih nima elementov, ki bi nakazovali na zeleno ali trajnostno naravnano knjižnico. K temu, glede na objavljene dokumente, stremi le 16 splošnih knjižnic (28 %). Izmed elementov se pojavljajo le (3) lokacija, (8) uporabniške storitve, (9) management (recikliranje) in (10) spremljanje stroškov porabe energije. Pri lokaciji so omenili, da je ob knjižnici večje dvorišče in zelenica, da imajo vrt ter izrazili prizadevanje za konkretno ureditev okolice. Izmed uporabniških storitev, ki je najpogostejši element, so najpogostejša predavanja na temo ekologije, zdrave prehrane, vrtnarjenja. Izpostavljeni so tudi projekti kot so Knjigobežnica, Igračobežnica in Knjižnica semen. Dve splošni knjižnici sta eksplicitno zapisali, da ločujejo odpadke. Drugi najpogostejši element je spremljanje stroškov porabe energije. Knjižnice se večinoma trudijo zmanjšati porabo energije z zamenjavo razsvetljave z LED svetili. Ena izmed knjižnic je omenila tudi energetska sanacijo, v kateri so izvedli toplotno izolacijo ter okna in vrata zamenjali za toplotno neprevodna. Izraženo je bilo tudi zanimanje za postavitve sončnih celic na prizidek knjižnice, kot ideja za ekonomično pridobivanje energije. V enem primeru je bila prepoznana potreba po energetske obnovi.

Zavedamo se, da četudi ekološko/trajnostno usmerjena dejavnost, storitev ni napisana na papirju, še ne pomeni, da se ne izvaja. Marsikatera knjižnica že brez samega javnega razglašanja uporablja biorazgradljive ter okolju prijazne izdelke, kot so recikliran papir, eko-čistila ipd. Pri novogradnjah ali prenavljanju se prav tako opazi uporaba okolju prijaznejših materialov ter prostorska zasnovanost, tako da izkorišča naravne vire svetlobe ter tako posledično zmanjšuje porabo elektrike. S širjenjem informacij o tematiki, predvsem pa o metodah ter praksah zelenih knjižnic, bo sam prehod knjižnice na zeleno olajšan. Prav zato je pomembna promocija zelenega gibanja, saj se bo lahko le tako mreža zelenih knjižnic uspešno oblikovala in širila.

7 Možnosti nadaljnega razvoja zelenih knjižnic v Sloveniji

Lahko rečemo, da je Slovenija ena izmed bolj zelenih držav. Tudi glede okoljevarstva smo Slovenci dobro ozaveščeni. Kako pa se to kaže v knjižnicah? Glede na dokumente, objavljene na spletnih straneh slovenskih splošnih knjižnic, bi lahko rekli, da knjižnice ne dajo dovolj poudarka na zeleno usmerjeno delovanje. Zavedamo se, da četudi ekološko/trajnostno usmerjenih dejavnosti niso zabeležili v poročilu ali programu, je možnost, da jih knjižnica izvaja. Pri tem bi želeli poudariti pomembnost promocije in izvajanja tovrstnih dejavnosti, saj se s tem ne samo izobražuje uporabnike vseh ciljnih skupin, temveč tudi informira širšo javnost o pomembnosti varovanja okolja za prihodnje generacije. Že zavedanje javnosti bi spodbudilo knjižnice k trajnostnemu razvoju.

Dober začetek za gibanje zelenih knjižnic v slovenskem prostoru bi bil oblikovanje skupnih smernic in nacionalne strategije za javne ustanove, ki bi služili kot usmeritve in spodbuda. Prav proaktivne knjižnice bi s svojim poslanstvom izobraževanja vseh generacij in predvsem poznavanja potreb lokalne skupnosti lahko veliko pripomogle k ozaveščanju o trajnostnem razvoju. Tudi z aktivnim zagovorništvom bi trajnostni razvoj dosegel večjo prepoznavnost širše javnosti, kar bi posledično vplivalo na številčnejše odločanje knjižnic za zeleno politiko.

V Sloveniji bi naloge ozaveščanja, informiranja in poimenovanja v zelene knjižnice morala opravljati določena delovna skupina. Kot primer dobre prakse lahko vzamemo sosednjo Hrvaško, ki je k aktivnemu sodelovanju v nacionalni iniciativi privabila številne knjižnice. Delovna skupina bi bila odgovorna za izobraževanje in informiranje javnosti o zeleni in trajnostni politiki. Ciljna publika pa ne bi bili samo slovenski knjižničarji in knjižničarke, ampak tudi odgovorni za financiranje. Prav oni morajo spoznati svojo vlogo zagovornikov knjižnic, saj so pomembni dejavniki na poti do zelenih knjižnic – knjižnicam namreč omogočajo potrebna sredstva za uresničitev vidikov trajnostnega razvoja.

Oblikovati bi bilo treba tudi standarde oziroma priporočila za delovanje po zelenih trajnostnih načelih, po katerih bi se knjižnice lahko orientirale, in prevesti Wernerjev kontrolni seznam ter ga objaviti na spletni strani IFLE. Za oblikovanje standardov pa je najprej potrebno definirati osnovna pojma zelena knjižnica in trajnostna knjižnica tudi v slovenskem Bibliotekarskem terminološkem slovarju.

Standardi oziroma predpisi bi morali vsebovati tako usmeritve o zelenih zgradbah, zelenih tehnologijah kot tudi priporočila o zelenih dejavnostih, ki bi jih knjižnice lahko uporabljale pri izobraževanju svojih uporabnikov in izvajanju storitev. Oblikovanje splošno sprejetih standardov spodbuja knjižnice k doseganju

zastavljenih ciljev in preoblikovanju svoje politike v zeleno. Z oblikovanimi standardi, postavljenimi smernicami in priporočili, bi se marsikatera knjižnica odločila za zeleno politiko, vodstvu pa bi bilo ob pomoči omenjenih dokumentov lažje voditi knjižnico na poti k trajnostnemu razvoju. Zavedati pa se moramo, da trajnostni pristop ni cilj delovanja, temveč pot, po kateri pridemo do zelenega cilja.

V zadnjih desetih letih je bilo zgrajenih 7 novih osrednjih knjižnic, prenovljenih pa 12, izmed katerih sta 2 postali zeleni knjižnici. V nadaljnjih raziskavah bi bilo zanimivo izvedeti, zakaj se za to ni odločilo več knjižnic in kako bi to spremenili. Kljub večji relevantnosti okoljske problematike tudi na področju knjižničarstva, aktivno vključevanje le-te v programske zasnove sodobnih knjižnic ni samoumevno.

Navedeni viri

Antonelli, M. (2008). The green library movement: an overview of green library literature and actions from 1979 to the future of green libraries. *Electronic green journal*, 1(27).

BREEAM [spletna stran]. (2019). Watford: BRE Watford. Pridobljeno 11. 3. 2019 s spletne strani: <https://www.breeam.com/>

Brenčič, P., Fras Popovič, S., Podbrežnik Vukmir, B., Vilar, P., Vodeb, G. in Zdravje, A. (2018). *Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice (za obdobje 2018–2028)*. Ljubljana: Nacionalni svet za knjižnično dejavnost. Pridobljeno 28. 2. 2019 s spletne strani: http://www.mk.gov.si/fileadmin/mk.gov.si/pageuploads/Ministrstvo/Direktorat_za_kulturno_dediscino/Knjiznicna_dejavnost/2017/NSKD_PRIPOROCILA_splosne_knjiznice_2017.pdf

Brundtland, G. (1987). Our common future – call for action. *Environmental conservation*, 14(4), 291–294. doi:10.1017/S0376892900016805

Designing libraries [spletna stran]. (2012). Pridobljeno 22. 8. 2019 s spletne strani: <http://www.designinglibraries.org.uk/index.asp/>

Fašalek, H. (2019, 18. april). Zelena knjižnica Šentvid: na ekoteden po okoljsko znanje. *Dnevnik*, 69, str. 10. Pridobljeno 28. 2. 2019 s spletne strani: <https://www.dnevnik.si/1042883597/lokalno/ljubljana/zelena-knjiznica-sentvid-na-ekoteden-po-okoljsko-znanje>

Ferlič, B. (2014, 22. april). Knjižnica Šentvid po več mesecih odpira vrata. *Delo*, 56, str. 11.

Going green@your library: environmentally friendly practices for libraries and beyond! [spletna stran]. (2008). Pridobljeno 27. 2. 2019 s spletne strani: <https://greeningyourlibrary.wordpress.com>

Green [spletna stran]. (B. d.). V *Oxford English Dictionary*. Oxford: Lexico. Pridobljeno 27. 2. 2019 s spletne strani: <https://en.oxforddictionaries.com/definition/green>

Green libraries: a website for information about green and sustainable libraries [spletna stran]. (2009). Pridobljeno 27. 2. 2019 s spletne strani: <http://www.greenlibraries.org/>

The green library movement. (2011, 13. februar). B. k.: Greening Libraries. Pridobljeno 28. 2. 2019 s spletne strani: <https://greenlibraryresources.wordpress.com/2011/02/13/greenlibraries/>

Grgurić Vidic, D. (2019, 27. marec). *Izločanje knjižničnega gradiva – izziv za knjižničarje in komunalce* [spletna stran]. Celje: Fit media. Pridobljeno 28. 4. 2019 s spletne strani: <https://www.zelenoomrezje.si/novice/izlocanje-knjiznicnega-gradiva-izziv-za-knjiznicarje-in-komunalce.html>

Hauke, P., Charney, M. in Sahavirta, H. (ur.). (2018). *Going green: implementing sustainable strategies in libraries around the world: buildings, management, programmes and services*. Berlin: De Gruyter Saur.

Hauke, P., Grunwald, M. in Wilde, A. (2014). Green libraries coming up! National and international initiatives fostering environmental sustainable libraries and library services. V *Library (r)evolution: promoting sustainable information practices: BOBCATSSS proceedings and abstracts* (str. 65–72). Pridobljeno 8. 7. 2019 s spletne strani: <https://proceedings.bobcatsss2014.hb.se/article/view/316/414>

Hauke, P., Latimer, K. in Werner, K. U. (ur.). (2013). *The green library: the challenge of environmental sustainability / Die grüne Bibliothek: Ökologische Nachhaltigkeit in der Praxis*. Berlin: De Gruyter Saur.

Hrvatsko knjižničarsko društvo. (2019). *Working group for green libraries* [spletna stran]. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo. Pridobljeno 28. 2. 2019 s spletne strani: http://www.hkdrustvo.hr/en/strucna_tijela/50/uvod/

I feel Slovenia [spletno mesto]. (2019). Ljubljana: Ural Prodaja. Pridobljeno 18. 3. 2019 s spletne strani: <http://ifeelslovenia.org/>

Kanič, I., Leder, Z., Ujčić, M., Vilar, P. in Vodeb, G. (2009). Bibliotekarski terminološki slovar [monografija]. *Knjižnica*, 53(3–4). Pridobljeno 1. 5. 2019 s spletne strani: <https://knjiznica.zbds-zveza.si/knjiznica/issue/view/554>

Knjižnica Franca Ksavra Meška Ormož. (2019). *Zelena knjižnica* [spletna stran]. Ormož: Knjižnica Franca Ksavra Meška Ormož. Pridobljeno 28. 2. 2019 s spletne strani: <http://ormsik.si/pages/napovednik/projekti/zelena-knjiznica.php>

Knjižnična dejavnost [spletna stran]. (2019). Ljubljana: Ministrstvo za kulturo RS. Pridobljeno 3. 7. 2019 s spletne strani: http://www.mk.gov.si/si/delovna_podrocja/direktorat_za_kulturno_dediscino/knjiznicna_dejavnost/

Kraljević, I. in Lukačić, P. (2015). *Project Green library in Croatia* [prispevek predstavljen na IFLA world library and information congress, 15–21 avgust 2015, Cape Town]. Pridobljeno 28. 2. 2019 s spletne strani: <http://library.ifla.org/1208/1/095-kraljevic-en.doc.pdf>

LeRue, J. in LeRue, S. (1991). The green librarian. *Wilson library bulletin*, 65(6), 27–33.

Let's go green!: the first international green libraries conference [spletno mesto]. (2018). Zagreb: National and University Library in Zagreb. Pridobljeno 27. 2. 2019 s spletne strani: <http://letsogreen.nsk.hr/>

Miller, K. (2010). *Public libraries going green*. Chicago: American Library Association.

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu predstavila projekt »Zelena knjižnica za zelenu Hrvatsku« [spletna stran]. (2016, 6. maj). Zagreb: Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu. Pridobljeno 28. 2. 2019 s spletne strani: <http://www.nsk.hr/nacionalna-sveucilisna-knjiznica-zagreb-predstavila-projekt-zelena-knjiznica-zelenu-hrvatsku/>

Okrenimo na zeleno [spletna stran]. (2019). Zagreb: Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu. Pridobljeno 28. 2. 2019 s spletne strani: <http://www.nsk.hr/wp-content/uploads/2017/09/Vi%C5%A1e-pojedinosti-o-Zelenom-festivalu..pdf>

Poticanje energetske efikasnosti u Hrvatskoj [spletna stran]. (2019). Zagreb: Program Ujedinjenih naroda za razvoj (UNDP). Pridobljeno 28. 2. 2019 s spletne strani: <http://www.enu.fzoeu.hr/info-edu/zelena-ee-knjiznica>

Proaktiven. (2014). V *Slovar slovenskega knjižnega jezika*. Ljubljana: Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU. Pridobljeno 27. 2. 2019 s spletne strani: <https://fran.si/iskanje?All=proaktiven&IsAdvanced=True>

Quatab, S. (2018). *About the environment, sustainability and libraries special interest group* [spletna stran]. Haag: IFLA. Pridobljeno 18. 3. 2019 s spletne strani: <https://www.ifla.org/FR/about-environmental-sustainability-and-libraries>

Quatab, S. (2019a). *IFLA green library award* [spletna stran]. Haag: IFLA. Pridobljeno 18. 3. 2019 s spletne strani: <https://www.ifla.org/node/10159>

Quatab, S. (2019b, 11. junij). *IFLA green library award 2019 winners announced* [spletna stran]. Haag: IFLA. Pridobljeno 3. 7. 2019 s spletne strani: <https://www.ifla.org/node/92213>

Sustainable [spletna stran]. (B. d.). V *Oxford English Dictionary*. Oxford: Lexico. Pridobljeno 27. 2. 2019 s spletne strani: <https://en.oxforddictionaries.com/definition/sustainable>

Sustainable library. (2014). V *Online dictionary of library and information science (ODLIS)*. Santa Barbara: ABC-CLIO. Pridobljeno 27. 2. 2019 s spletne strani: https://www.abc-clio.com/ODLIS/odlis_s.aspx

Sustainable, resilient, regenerative: a strategy for the future of New York's libraries [spletna stran]. (2019). Guilderland: New York Library Association. Pridobljeno 11. 3. 2019 s spletne strani: https://www.nyla.org/max/4DCGI/cms/review.html?Action=CMS_Document&DocID=1771&MenuKey=SI

Trajnostni razvoj. (2016). V *Urbanistični terminološki slovar*. Ljubljana: Urbanistični inštitut Republike Slovenije. Pridobljeno 27. 2. 2019 s spletne strani: <https://isjfr.zrc-sazu.si/sl/terminologisce/slovarji/urbanisticni/iskalnik?iztocnica=tr%C3%A1jnostni%20razv%C3%B2j#v>

Transforming our world: the 2030 agenda for sustainable development. (2015). New York: Organizacija združenih narodov. Pridobljeno 28. 2. 2019 s spletne strani: <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/21252030%20Agenda%20for%20Sustainable%20Development%20web.pdf>

Videmšek Prijatelj, M. (2016, 27. september). Naša država prva zelena destinacija na svetu. *Delo*, 58. Pridobljeno 2. 7. 2019 s spletne strani <https://www.delo.si/novice/slovenija/zelena-destinacija-slovenija-lovi-kostariko.html>

Wall, D.(2010). *The no-nonsense guide to green politics*. Oxford: New Internationalist Publications.

Zelena knjižnica. (2012). *O projektu* [spletna stran]. Pula: Društvo bibliotekara Istre. Pridobljeno 28. 2. 2019 s spletne strani: <http://zk.dbi.hr/o-projektu/>

Zeleni festival – (O)krenimo na zeleno [spletna stran]. (2017, 6. november). Zagreb: Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu. Pridobljeno 28. 2. 2019 s spletne strani: <http://www.nsk.hr/zeleni-festival-okrenimo-na-zeleno/>

Zeleno omrežje Slovenije [spletno mesto]. (2019a). Celje: Fit media. Pridobljeno 28. 2. 2019 s spletne strani: <https://www.zelenoomrezje.si/>

Zeleno omrežje Slovenije. (2019b). *O Zelenem omrežju* [spletna stran]. Celje: Fit media. Pridobljeno 28. 2. 2019 s spletne strani: <https://www.zelenoomrezje.si/o-zelenem-omrezju.html>

Naja Kebe

Dolenje Jezero 2a, 1380 Cerknica
e-pošta: naja.kebe@gmail.com

Neža Podjavoršek

e-pošta: neza.podjavorsek@gmail.com